

Soru-Cevap

İlliyet İki Kısımdır: Kıyas Edilen ve Kıyas Edilmeyen

Amjad Omar'a

Soru:

Esselamu Aleykum, faziletli Şeyhimiz.

İslam Şahsiyeti Kitabı'nın üçüncü cildinde illet hakkında geçen husus hakkında bir sorum olacaktı; illetin şartlarında illetin muttarid (ne zaman illet mevcut olursa, hüküm de mevcut olmalıdır) ve illetin geçişli (müteaddi) olması şeklinde geçmektedir. İkisi arasındaki farkı açıklayabilir misiniz? Yine maslahatları celbetmek ve mefsedetleri defetmek konusunun sonunda, el kesmenin illetinin, illiyet ifade etmediği ve ona kıyas yapılmadığı geçmektedir. Bununla bir önceki iki şart arasındaki ilişki nedir? Konunun tamamından illiyetin iki kısım olduğunu mu anlamalıyız: Kıyas edilen ve kıyas edilmeyen? Allah sizi mübarek kılsın.

Cevap:

Ve Aleykumselam ve Rahmetullahi ve Berekâtuh.

1- Geçişli (müteaddi) illetin anlamı, onun sebep olmamasıdır. Çünkü ona kâsır illet olarak itibar edilir. Yani hakkında varit olan nâssın ötesine geçmez ve ona kıyas yapılmaz. Örneğin:

- وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا **“Hırsızlık yapan erkek ile kadının ellerini kesin.”** [Maide-38]

Burada hırsızlık, (el) kesmenin sebebidir...

- وَزْنَا مَا عَزَّ فَرَجَمَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ **“Mâiz zina etti ve Allah'ın Rasulü Sallallahu Aleyhi ve Sellem onu recmetti.”** Burada Müslüman ve hür (olan evli birinin) zina etmesi, recmin sebebidir...

Bu nâsslardaki (el-Fâ)'nın talil ifade etmesine rağmen ancak o, geçişli değil kâsır talildir ve bu durumda sebep olur.

Binaenaleyh geçişlinin anlamı, az özce bahsettiğimiz gibi, yani sebep olmaz, bilakis hakkında varit olan nâsstan başkasına geçer. Dolayısıyla bunun üzerine kıyas yapılır.

2- Muttaridin (ne zaman illet mevcut olursa, hüküm de mevcut olmasının) anlamına gelince; bu, hükmün illet olduğu iddia edilen şeyin varlığıyla birlikte geride kalmamasıdır. Aynen yolculuk sırasında orucu yemenin illetinin meşakkat (zorluk) olduğunu söyleyenlere, buna itiraz edenlerin şehirde zorluklar altında (çalışan) bir hamalın meşakkatı, özellikle uçak, otomobil veya benzerleri gibi rahat bir şekilde yolculuk yapan kişinin meşakkatinden daha fazla olsa da orucunu yemesine ruhsat verilmediğini söylemeleri gibidir. Dolayısıyla bu ve benzerleri illetler olmadığı gibi kıyas için de elverişli değildir. Çünkü hüküm, bu örnekteki meşakkat gibi illet olduğu iddia edilen şeyin varlığıyla birlikte geride kalmaktadır.

Mefsedetlerin defedilmesi ve maslahatların celbedilmesi konusunda geçen, ferdi mülkiyet hırsızlığını, ferdi mülkiyetin korunmasına yönelik cezanın teşrii için bir illet kılmaya gelince; bu, doğru değildir. Çünkü hırsızlık, el kesmek için bir illettir. Ferdi mülkiyetin korunması için bir illet değildir. Zira ayet, şöyle buyuruyor: وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا **“Hırsızlık yapan erkek ile kadının ellerini kesin.”** [Maide-38] Hırsızlık yapan, müfhem (anlaşılır) bir vasıftır. Bu, kesmek için münasiptir. Dolayısıyla kesmek, hırsızlıktan dolayıdır. Yoksa ferdi mülkiye yapılan saldırıdan dolayı değildir. Çünkü yağmacılıkta ferdi mülkiyete bir saldırıdır ve onda el kesmek yoktur. Gasbetmek de ferdi mülkiyete bir saldırıdır. Ama bunda da el kesmek yoktur. Ancak her birinin başka bir cezası vardır... Hakeza hırsızlık yapanın eli kesilir ve buna kıyas yapılmaz. Çünkü hırsızlık yapmak, kesmenin sebebidir ve üzerine kıyas yapılan bir illet değildir.

Kardeşiniz
Ata İbn Halil Ebu Raşta

H. 06 Zilhicce 1439
M. 17/08/2018

Cevaba, emirin aşağıdaki web sitesinden bağlanabilirsiniz:

<http://archive.hizb-ut-tahrir.info/arabic/index.php/HTAmeer/QAsingle/3892/>